

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

№4/1

2024

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 4/1-сони

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис ин ститутути

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎзР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д., доцент Ф.А.Сафаров

PhD, доцент И.М.Пардаева

А.Х.Мингбоев

Техник муҳаррир:

и.ф.н., проф. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD, доц. С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

PhD Х.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба

чоп этилади.

Ўзбекистон худудида

тарқатилади.

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,

Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,

+998(97)913-74-40

факс: +998(366)231-12-53

эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институтути ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори, DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти, DSc

А.М.Каримова – СамИСИ профессори в.б., DSc

МЕНЕЖМЕНТ ВА МАРКЕТИНГ	
Sanjarbek Komiljon o‘g‘li Boyjigitov Bозor mexanizmlarini takomillashtirishda iste‘molchilarning sodiqligidan foydalanish yo‘llari	155
Нилуфар Абдуазизовна Рахимова Замонавий ташкилотларда бошқарув тузилмаларининг аҳамияти ва турлари	158
Ирода Аминжоновна Умурзакова Рекламная деятельность в экономике: проблемы и перспективы	162
МОЛИЯ, ПУЛ МУОМАЛАСИ ВА КРЕДИТ	
Эркин Норматович Ходжаев, Зухур Давронович Ниёзов, Ойбек Эркинович Ходжаев Молиявий ресурсларни кўпайтиришда вексель муомаласидан фойдаланиш	166
БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ	
Азимжон Фаррухович Мустафоев Республика миллий иқтисодиётида нодавлат таълим ташкилотларининг бухгалтерия ҳисоби субъектлари сифатидаги хусусиятлари	171
Azamat Abdiraximovich Eshonqulov Tarkibida sho‘ba korxonasi bor korxonalarda konsolidatsiyalashgan MHXS asosida tuzish uslubiyotini takomillashtirish	177
Maуram Xamidovna Xalimova Aksiyadorlik jamiyatlarining auditorlik tekshiruvida yuzaga keladigan muammolari va istiqbollari	182
Заррух Умарович Мухаммадиев Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари асосида капитал инвестициялар ҳисобини такомиллаштириш: халқаро ва миллий жиҳатлар	188
Dilfuza Samiddinovna Tashnazarova Process costing tizimini takomillashtirish masalalari	193
Iroda Boykobilova Issues of bringing accounting and reporting of economic entities into line with national and international standards.	196
Тоҳир Толмас ўғли Сатторов Корхоналарда пайпоқ ишлаб чиқариш жараёнлари ҳисобининг хусусиятлари	201
ТАЪЛИМ, КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА ПЕДАГОГИКА	
Дилобар Караматовна Гафурова Олий таълим муассасалари рақобатбардошлиги билан боғлиқ кўрсаткичлар таҳлили	205
Mohinur Ravshanbekovna Maxmudova O‘zbekistonning barqaror rivojlanishida bilimlar iqtisodiyotining ahamiyati	210
Тимур Ибодуллаевич Ибрагимов Таълим хизматлари бозорини таҳлил қилишда корреляция таҳлилини қўллаш амалиёти	214
ИБРАТЛИ БИТИКЛАР	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Ҳаёт ҳақида мутафаккирлар ҳикматлари	217

Mayram Xamidovna Xalimova – TIFT Universiteti “Moliya, bank ishi va buxgalteriya hisobi” kafedrasida katta o‘qituvchisi

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING AUDITORLIK TEKSHIRUVIDA YUZAGA KELADIGAN MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada aksiyadorlik jamiyatlarida auditorlik tekshiruvlarini amalga oshirishda yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo‘llarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Unda moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini baholashdagi qiyinchiliklar, xalqaro standartlarga mos kelmaydigan ichki nazorat tizimlari va auditorlarning malaka darajasini oshirish zarurati kabi masalalar o‘rganilgan. Shuningdek, auditorlik faoliyatining milliy va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish yo‘nalishlari, hamda aksiyadorlik jamiyatlarida auditorlik jarayonlarini takomillashtirish uchun xalqaro standartlarni to‘liq joriy etish, ichki nazorat tizimlarini mustahkamlash, auditorlarning malakasini oshirish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishlar ham ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: aksiyadorlik jamiyati, auditorlik tekshiruvi, xalqaro audit standartlari, ichki nazorat tizimi, moliyaviy hisobot, auditorlar malakasi, texnologiyalardan foydalanish, shaffoflik, muammolar, istiqbollar.

Kirish. Bugungi kunda aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati iqtisodiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismi sifatida e‘tirof etilmoqda. Bunday jamiyatlar moliyaviy resurslarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish orqali iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, aksiyadorlarning moliyaviy manfaatlarini himoya qilish va ularga taqdim etiladigan axborotning haqqoniyligini ta‘minlash dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Auditorlik tekshiruvlari ushbu vazifalarni amalga oshirishning muhim vositasi sifatida ko‘riladi. Bu bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-dekabrda "Auditorlik faoliyatini yanada takomillashtirish, auditorlik xizmatlari sifatini oshirish va xalqaro audit standartlarini joriy etish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida" gi qarori auditorlik faoliyatini yaxshilashga qaratilgan muhim hujjatdir. Ushbu qarorda auditorlik xizmatlarini rivojlantirish, xalqaro standartlarga moslashtirish, auditorlar malakasini oshirish va ularning ishlash sharoitlarini yaxshilash choralari belgilangan. Qaror asosida auditorlik tekshiruvlarining mustaqilligi, ishonchliligi va shaffofligini ta‘minlash uchun zarur huquqiy va amaliy mexanizmlar ishlab chiqilgan. Shuningdek, auditorlik faoliyatini raqamlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha ko‘rsatmalar berilgan, bu esa auditorlik xizmatlarining sifatini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi[1].

Auditorlik faoliyatini rivojlantirishda xalqaro tajriba va standartlarga moslashish muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijiy davlatlar, jumladan, AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Yaponiyada moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligi va shaffofligini ta‘minlash uchun xalqaro audit standartlaridan keng foydalanilmoqda. Masalan, 2020-yilgi ma‘lumotlarga ko‘ra, xalqaro standartlar asosida olib borilgan auditorlik tekshiruvlari tufayli Buyuk Britaniyada aksiyadorlar tomonidan moliyaviy hisobotlarga nisbatan ishonch darajasi 85 foizga yetgan. O‘zbekistonda esa aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini tartibga solish borasida sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo‘yicha qator qarorlar qabul qilindi. 2023-yil holatiga ko‘ra, 60 foizdan ortiq aksiyadorlik jamiyatlari xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o‘tishni boshlagan. Shu bilan birga, auditorlik faoliyatining sifatini oshirish uchun yangi qonunchilik normalari joriy etilmoqda. Xalqaro tajribaga nazar tashlaydigan bo‘lsak, auditorlik faoliyatini takomillashtirishda ichki nazorat tizimlarini rivojlantirish va auditorlar malakasini oshirish muhim omillardan biri hisoblanadi. Masalan, Germaniyada auditorlarning har yili malaka oshirishi majburiy hisoblanadi, bu esa auditorlik hisobotlarining ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. O‘zbekistonda esa auditorlarning malaka darajasi va xalqaro standartlarga mosligini oshirish bo‘yicha tadbirlar so‘nggi yillarda faollashtirilmoqda. Bugungi global iqtisodiy sharoitda aksiyadorlik jamiyatlarining samarali faoliyat yuritishi uchun moliyaviy shaffoflikni ta‘minlash alohida ahamiyatga ega. Shu ma‘noda, xalqaro audit standartlarini qo‘llash nafaqat ishonchni oshiradi, balki xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini ham kengaytiradi. Misol uchun, xalqaro standartlar asosida auditorlik tekshiruvi o‘tkazilgan kompaniyalarga investitsiya kiritgan xorijiy investorlar soni oxirgi besh yil ichida 25 foizga oshgan.

Shu bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlarida auditorlik tekshiruvlarini amalga oshirishda bir

qator muammolar mavjud. Jumladan, ichki nazorat tizimlarining zaifligi, xalqaro standartlarga mos kelmaydigan hisobotlar va malakali auditorlarning yetishmasligi ko‘pincha bu jarayonlarning sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. O‘zbekistonda 2022-yilda o‘tkazilgan tadqiqotlar natijasida aksiyadorlik jamiyatlarining 40 foizida ichki nazorat tizimlarining yetarlicha rivojlanmagani aniqlangan. Shu o‘rinda, aksiyadorlik jamiyatlarining auditorlik tekshiruvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu esa, o‘z navbatida, moliyaviy shaffoflikni ta‘minlash, investorlar va aksiyadorlar ishonchini oshirish hamda korxonalar boshqaruvini samarali tashkil etish imkonini beradi. Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, xalqaro standartlar asosida auditorlik jarayonlarini tashkil etish kompaniyalarning bozor raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Iqtisodchi olimlar tomonidan moliyaviy hisobot va konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzish borasida turli xil qarashlar mavjud bo‘lib, Xususan AQSh olimi Maykl Porter korporativ boshqaruv va auditorlik tekshiruvlarining samaradorligini oshirishda raqobat ustunliklarini ta‘kidlagan. Uning fikricha, auditorlik tekshiruvlari moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va haqqoniyligini ta‘minlash orqali aksiyadorlar uchun qimmatli axborot beradi. Porter, shuningdek, xalqaro audit standartlarini qo‘llash investitsion muhitni yaxshilashga xizmat qilishini qayd etgan[2]. Yana bir Buyuk Britaniyalik olim Robert Kaplan xalqaro audit standartlarining korporativ moliyaviy boshqaruvga integratsiyasi bo‘yicha qator tadqiqotlar o‘tkazgan. Uning fikricha, xalqaro standartlar asosida olib boriladigan auditorlik tekshiruvlari korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshiradi va aksiyadorlarning ishonchini mustahkamlaydi. Kaplan shuningdek, ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish muhimligini alohida ta‘kidlaydi[3]. Yana bir Germaniyalik iqtisodchi Klaus Schmidt auditorlik faoliyatida xavfga asoslangan yondashuvning ahamiyatini o‘rgangan. Uning tadqiqotlariga ko‘ra, xavflarni tahlil qilish va boshqarish auditorlik jarayonining samaradorligini oshiradi. Schmidtning fikricha, xalqaro standartlar bu jarayonda auditorlarga aniq metodologik yo‘nalishlar beradi va hisobotlarning ishonchliligini ta‘minlaydi[4]. Fransuz olimi Pyer Bourdye korporativ boshqaruv va auditorlikda manfaatlar ziddiyati masalasini tadqiq qilgan. U xalqaro standartlarni qo‘llash aksiyadorlar va menejerlar o‘rtasidagi ishonch muhitini mustahkamlaydi, deb hisoblaydi. Bourdye, shuningdek, auditorlik jarayonlarini shaffof va mustaqil o‘tkazishning ahamiyatini ta‘kidlagan[5]. Yapon olimi Masao Nakasone xalqaro standartlar asosida auditorlikning texnologik integratsiyasini o‘rgangan. U zamonaviy texnologiyalar va sun‘iy intellektdan foydalanish auditorlik jarayonlarini tezkor va aniq amalga oshirish imkonini beradi, deb hisoblaydi. Nakasone, shuningdek, Yaponiya tajribasida xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka moslashtirishning muhimligini ta‘kidlab o‘tgan[6]. Respublikamiz olimlaridan A.A. Abduqodirov fikricha, O‘zbekistonda auditorlik faoliyatini rivojlantirish uchun xalqaro tajriba va standartlarni milliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. U auditorlik jarayonlarining samaradorligini oshirish uchun ichki nazorat tizimlarini takomillashtirish va malakali mutaxassislarni tayyorlashni asosiy yo‘nalishlardan biri sifatida ko‘rsatadi[7]. I.R. Karimov O‘zbekiston sharoitida korporativ boshqaruvni samarali tashkil etish auditorlik tekshiruvlarining sifatiga bog‘liq. Karimovning ta‘kidlashicha, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish orqali kompaniyalar o‘zlarining moliyaviy shaffofligini oshirishlari va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini kuchaytirishlari mumkin[7]. B.T. Xolmirzayev Olim xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini aksiyadorlik jamiyatlarida qo‘llash zarurligini ta‘kidlaydi. Uning fikricha, bu nafaqat hisobotlarning shaffofligini ta‘minlaydi, balki xorijiy investorlar ishonchini ham oshiradi. Shuningdek, ichki auditni rivojlantirish orqali xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta‘minlash zarurligi qayd etilgan[8]. S.I.Rahimov auditorlik faoliyatining mustaqilligi va shaffofligini oshirish muhimligini ta‘kidlaydi. Uning fikriga ko‘ra, O‘zbekistonda auditorlik xizmatlarini rivojlantirish uchun xalqaro standartlar asosida texnologiyalarni joriy etish va auditorlarning malakasini oshirish zarur[9]. J.A.Bozorovning fikricha, aksiyadorlik jamiyatlarida auditorlik xizmatlari sifati to‘g‘ridan-to‘g‘ri auditorlarning malakasi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga bog‘liq. U moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish va sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali audit jarayonlarini soddalashtirish va aniqligini oshirishni tavsiya qiladi[10].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot ishini bajarishda kuzatish, ma‘lumotlarni to‘plash,

umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, monografik kuzatish usullaridan foydalanilgan, hamda auditorlik faoliyatini takomillashtirish va xalqaro audit standartlarini joriy etishning asosiy yondashuvlari uslubi bo‘yicha metodologiyani takomillashtirish.

Tahlil va natijalar. O‘zbekistonda auditorlik faoliyati so‘nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanmoqda, ammo xalqaro audit standartlarini to‘liq joriy etish hali ham dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Auditorlar malakasini oshirish va xalqaro tajribalarni o‘rganish orqali, auditorlik xizmatlarining sifati va ishonchliligi yaxshilanishi mumkin. Hozirgi kunda, xalqaro standartlarga mos ravishda amalga oshiriladigan audit tekshiruvlarining ko‘lami va sifatini oshirish zarur. Shuningdek, auditorlik tizimini yaxshilash uchun malakali kadrlar tayyorlash, audit firmalarining mustaqilligini ta‘minlash, va audit jarayonlarining shaffofligini oshirish muhimdir.

Xalqaro audit standartlarini joriy etish. Xalqaro audit standartlarini joriy etish auditorlik faoliyatining sifatini oshirishga yordam beradi, bu esa aksiyadorlar va investorlarga yanada ishonchli va aniq moliyaviy hisobotlar taqdim etishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, audit tekshiruvlarining xalqaro andozalarga asoslanishi, kompaniyalar o‘rtasidagi raqobatni oshiradi va xalqaro bozorlarda ishonchni mustahkamlaydi. Biroq, O‘zbekistonda bu standartlar to‘liq amalga qo‘llanilmayapti, chunki ba‘zi qonunchilikdagi nomutanosibliklar va amaliyotdagi qiyinchiliklar mavjud. Xalqaro tajribalar va standartlarni joriy etish jarayonida milliy xususiyatlar va bozor sharoitlarini hisobga olish zarur. Auditorlik xizmatlari sifatini oshirish istiqbollari. Auditorlik xizmatlarining sifatini oshirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak. Ular orasida auditorlik firmalarining faoliyatini raqamlashtirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, audit jarayonlarini soddalashtirish va avtomatlashtirish muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, auditorlar uchun doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish, yangi auditorlik texnikalarini o‘rgatish va xalqaro audit metodologiyalarini o‘zlashtirish zarur. Auditorlik xizmatlari sifatini oshirish uchun davlat va xususiy sektorning hamkorligi, audit jarayonlarining ochiqligi va axborot almashinuvi muhim ahamiyatga ega. Bu, o‘z navbatida, O‘zbekiston iqtisodiyotining global integratsiyasini yengillashtiradi. Bugungi kunda auditorlik faoliyati va moliyaviy hisobotlarning sifati iqtisodiy rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlaridan biridir. Xalqaro auditorlik standartlarining joriy etilishi va ularning milliy tizimga moslashtirilishi auditorlik jarayonlarining aniqligini va ishonchliligini oshiradi. O‘zbekistonda auditorlik xizmatlarini takomillashtirish va xalqaro standartlarga moslashtirish uchun bir qator chora-tadbirlar ko‘rilmoqda. Biroq, auditorlik xizmatlarining sifatini oshirish va xalqaro tizimlarga moslashtirish hali ham o‘zgarishlarni talab qilmoqda. Xalqaro auditorlik standartlari iqtisodiy o‘shish va barqarorlikni ta‘minlash uchun zarur vosita bo‘lib, ularni joriy etish orqali auditorlik jarayonlarida shaffoflik va ishonchlilikni oshirish mumkin. O‘zbekistonda ham auditorlik faoliyatining rivojlanishi va xalqaro standartlarga moslashtirish borasida sezilarli o‘shish kuzatilmoqda. Biroq, bu jarayonning to‘liq amalga oshirilishi uchun yanada rivojlangan tahlil va chora-tadbirlar zarur.

1-jadval.

Auditorlik xizmatlarining xalqaro va O‘zbekistondagi o‘shish tahlili¹

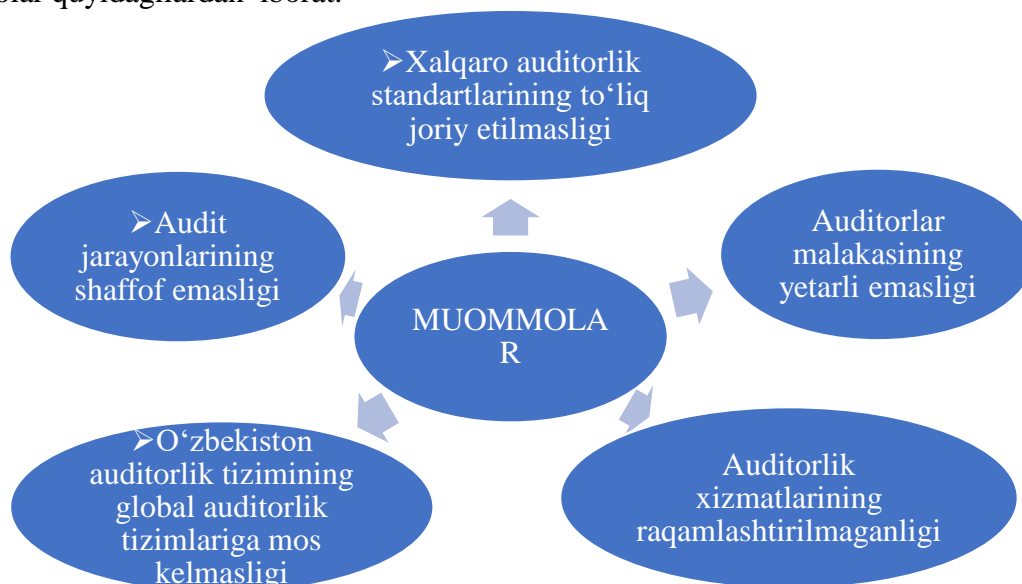
Yillar	Xalqaro auditorlik xizmatlari o‘shish foizi	O‘zbekiston auditorlik xizmatlari o‘shish foizi	Izoh
2019	5%	2%	Xalqaro auditorlik sohasida o‘shish davom etdi, O‘zbekistonda auditorlik xizmatlarining rivojlanishi sezilarli, ammo turlar cheklangan.
2020	6%	3%	Xalqaro miqyosda auditorlik faoliyati va texnologiyalarning rivojlanishi davom etdi, O‘zbekistonda ham auditorlik xizmatlarining salmoqli o‘shishi kuzatildi.
2021	7%	4%	O‘zbekistonda xalqaro audit standartlarining tatbiqiga yanada jiddiy yondashuvlar ko‘rsatildi.

¹Muallif tomonidan tuzilgan.

2022	8%	5%	Xalqaro auditorlik standartlarini joriy etish va O‘zbekistondagi audit xizmatlarini rivojlantirishning ijobiy natijalari.
2023	9%	6%	O‘zbekistondagi auditorlik sohasining global standartlarga moslashuvi va xalqaro hamkorlikning kuchayishi.

Yuqoridagi jadvalda keltirilgan ma'lumotlar 2019–2023 yillarda xalqaro auditorlik xizmatlarining o‘sishi va O‘zbekiston auditorlik sohasidagi rivojlanishni aks ettiradi. O‘zbekiston auditorlik xizmatlarining o‘shir sur‘ati xalqaro tendensiyalarni qayd etadi, ammo soha hali ham ba’zi cheklovlar bilan yuzlashmoqda.

Auditorlik xizmatlari orqali kompaniyalar va tashkilotlarning moliyaviy holati aniq ko‘rsatiladi, bu esa investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ishonchni oshiradi. Biroq, auditorlik faoliyatining samarali bo‘lishi uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur. Xalqaro audit standartlarini to‘liq tatbiq etmaslik, auditorlar malakasining yetarli emasligi, audit jarayonlarining shaffof emasligi va O‘zbekiston auditorlik tizimining xalqaro tizimlarga moslashmasligi kabi muammolar auditorlik xizmatlarining sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu muammolar quyidagilardan iborat.

1-rasm. Auditorlik xizmatlarida yuzaga keladigan muammolar

Auditorlik faoliyatining sifatini oshirish va xalqaro auditorlik standartlarini to‘liq joriy etish uchun bir qator samarali yechimlarni amalga oshirish zarur. Bu yechimlar auditorlik tizimini rivojlantirish, shaffoflikni ta’minlash va audit jarayonlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Xalqaro auditorlik standartlarini to‘liq tatbiq etish, auditorlar malakasini oshirish, me’yoriy hujjatlarni yangilash va audit jarayonlarini raqamlashtirish kabi tashabbuslar, nafaqat auditorlik xizmatlarining sifatini yaxshilashga, balki iqtisodiy tizimning yanada ishonchli va barqaror bo‘lishiga ham yordam beradi. Ushbu yechimlarni amalga oshirish orqali O‘zbekiston auditorlik tizimi xalqaro miqyosda raqobatbardosh va samarali bo‘lishi mumkin.

2-jadval.

Auditorlik faoliyatining takomillashtirilishi uchun yechimlar¹

	Yechim	Tavsif
1.	Xalqaro auditorlik standartlarini to‘liq joriy etish	Xalqaro auditorlik standartlarini joriy etish uchun yangi qonunchilik va me’yoriy hujjatlar asosida maxsus o‘quv dasturlari ishlab chiqilishi zarur. Auditorlar uchun treninglar, seminarlarda qatnashish, xalqaro metodologiyalarga asoslanish.

¹ Muallif tomonidan tuzilgan.

2.	Auditorlar malakasini oshirish va ta’lim tizimini rivojlantirish	Auditorlar uchun malaka oshirish kurslarini kengaytirish, oliy ta’limda auditorlik bo’yicha maxsus dasturlarni joriy etish va amaliyotlarni kuchaytirish. Auditorlik sohasiga yuqori malakali mutaxassislarni jalb qilish.
3.	Audit jarayonlarining shaffofligini ta’minlash	Auditorlik jarayonlarini xalqaro audit metodologiyalariga asoslanib, hisobotlarni to’liq va aniq shakllantirish zarur. Audit jarayonlarining ochiqligini oshirish va mustaqillikni ta’minlash.
4.	O‘zbekiston auditorlik tizimini xalqaro tizimlarga moslashtirish	O‘zbekiston auditorlik tizimining xalqaro tizimlarga moslashuvi uchun milliy auditorlik tashkilotlari va xalqaro audit tashkilotlari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu jarayon auditorlik xizmatlarining sifatini yaxshilashga yordam beradi.
5.	Me’yoriy hujjatlarni takomillashtirish	Auditorlik faoliyatiga oid me’yoriy hujjatlarni yangilash va xalqaro standartlarga moslashtirish zarur. Yangi qonunchilikni ishlab chiqish va auditorlik faoliyatiga oid barcha hujjatlarni modernizatsiya qilish.
6.	Audit jarayonlarini raqamlashtirish va innovatsiyalarni joriy etish	Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan tizimlar auditorlik jarayonlarini soddalashtirishi va samaradorligini oshirishi mumkin. Yangi texnologiyalarni joriy etish, audit firmalarining raqamli tizimlar bilan ishlashini rivojlantirish.

Auditorlik faoliyatining samaradorligini oshirish va xalqaro auditorlik standartlarini to’liq joriy etish uchun taklif etilgan yechimlar muhim ahamiyatga ega. Xalqaro auditorlik standartlarini joriy etish, auditorlar malakasini oshirish, audit jarayonlarini shaffoflashtirish, va tizimni global auditorlik tizimlariga moslashtirish orqali auditorlik xizmatlari sifatini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Bularning barchasi O‘zbekistonning iqtisodiy tizimiga yuqori darajadagi ishonchni keltiradi va xalqaro bozorlar bilan integratsiyalashish imkoniyatlarini yaratadi. Shuningdek, audit jarayonlarini raqamlashtirish va innovatsiyalarni joriy etish auditorlik faoliyatining tezligini oshiradi, xatoliklarni kamaytiradi va audit natijalarining aniqligini ta’minlaydi. Bu yechimlarni amalga oshirish O‘zbekiston auditorlik tizimining global miqyosda raqobatbardosh bo‘lishiga yordam beradi. Bunday yondashuvlar nafaqat audit xizmatlarini, balki iqtisodiy va moliyaviy tizimni ham yanada shaffof va barqaror qiladi.

Xulosa va takliflar. Auditorlik faoliyati, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy holatini aniqlash va ishonchli ma’lumotlar taqdim etish orqali iqtisodiyotning barqarorligi va shaffofligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Yuqoridagi misolda ko‘rsatilgan auditorlik jarayoni, aksiyadorlik jamiyatining moliyaviy hisobotlarini tekshirish orqali potensial xatoliklarni aniqlash va tuzatish imkonini yaratdi. Auditorlar tomonidan olib borilgan tekshiruv va tavsiyalar, jamiyatning moliyaviy faoliyatini yanada optimallashtirishga yordam beradi, investorlar uchun ishonchni oshiradi va iqtisodiy tizimga ta’sir ko‘rsatadi. Auditorlik jarayonining samaradorligi, xalqaro auditorlik standartlariga rioya qilish, malakali auditorlarni tayyorlash va audit jarayonlarini shaffof qilish orqali yanada oshadi.

Auditorlik tashkilotlari va aksiyadorlik jamiyatlari xalqaro auditorlik standartlariga to’liq rioya qilishlari kerak. Bu, o‘z navbatida, audit natijalarining aniqligini ta’minlashga va global iqtisodiy tizimga moslashishga yordam beradi.

Auditorlik sohasidagi mutaxassislarning malakasini oshirish uchun maxsus treninglar, sertifikatlash dasturlari va o‘quv seminarlarini tashkil etish zarur. Bu auditorlarning o‘z kasbini mukammal bajarishlariga yordam beradi.

Auditorlik faoliyatining ochiqligini oshirish uchun audit hisobotlari va jarayonlari yanada shaffof va tushunarli bo‘lishi kerak. Bu, investorlar va aksiyadorlar uchun ishonchni oshiradi.

Audit jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish, auditorlar uchun samarali vositalarni taqdim etish orqali audit jarayonining tezligini oshirish va xatoliklarni kamaytirish mumkin.

Aksiyadorlik jamiyatlari moliyaviy hisobotlarni yanada to‘g‘ri va aniq shaklda taqdim etishlari zarur. Bu jarayonni optimallashtirish uchun yangi metodologiyalar va standartlar joriy qilinishi kerak.

Davlat va regulyator organlar auditorlik faoliyatining doimiy nazoratini ta‘minlash va audit natijalarining haqqoniyligini tekshirishda faol bo‘lishlari kerak. Bu jarayon auditorlik sohasida ishonchni oshiradi va ijtimoiy mas‘uliyatni ta‘minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-dekabrda "Auditorlik faoliyatini yanada takomillashtirish, auditorlik xizmatlari sifatini oshirish va xalqaro audit standartlarini joriy etish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida" www.lex.uz,
2. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.1985 yil
3. Kaplan R. S., & Norton D. P. *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Boston: Harvard Business School Press.1996 yil.
4. Schmidt K. M. "Risk-based auditing: An Effective Methodology in a Global Environment." *Journal of Accounting Research*, 41(2),2003 yil. 235-258.*Bourdieu P. Practical Reason: On the Theory of Action*. Stanford: Stanford University Press. 1998 yil..
5. Nakasone M. "AI and Technology Integration in Auditing: The Japanese Experience." *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 26(4),2019yil. 412-430.
6. Abduqodirov A. A. *Auditorlik faoliyatini takomillashtirishning dolzarb masalalari*. Toshkent: Iqtisodiyot.2021 yil.
7. Karimov I. R. *Korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik*. Toshkent: Moliya. 2018 yil.
8. Xolmirzayev B. T. "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida aksiyadorlik jamiyatlarini boshqarish." *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 2(3),2020 yil. 55-6.
9. Rahimov S. I. *O‘zbekistonda auditorlik faoliyatini rivojlantirishning istiqbollari*. Toshkent: Universitet nashriyoti. 2019 yil.
10. Bozorov J. A. (2022). "Moliyaviy hisobotlar tahlili va auditorlik xizmatlari sifati." *Moliyaviy hisobot va audit*, 4(1), 34-47.2022 yil.

<p>М.Халимова</p> <p>Проблемы и перспективы, возникающие при аудите акционерных обществ</p> <p>Аннотация: Данная статья посвящена выявлению основных проблем, возникающих при осуществлении проверок в акционерных обществах, и анализу путей их решения. В ней рассматриваются такие вопросы, как трудности в оценке достоверности финансовой отчетности, системы внутреннего контроля, не соответствующие международным стандартам, а также необходимость повышения квалификации аудиторов. Также рассмотрены направления гармонизации аудиторской деятельности с национальными и международными стандартами, а также рассмотрены полное внедрение международных стандартов, укрепление систем внутреннего контроля, повышение квалификации аудиторов, использование современных технологий для совершенствования аудиторских процессов в акционерных обществах.</p> <p>Ключевые слова: акционерное общество, аудит, международные стандарты аудита, система внутреннего контроля, финансовая отчетность, квалификация аудиторов, использование технологий, прозрачность, проблемы, перспективы.</p>	<p>М.Halimova</p> <p>Problems and prospects arising in the audit of joint stock companies</p> <p>Abstract: This article is dedicated to identifying the main problems that arise in the implementation of audits in joint-stock companies and analyzing ways to solve them. It examines issues such as difficulties in assessing the reliability of financial statements, internal control systems that do not meet international standards, and the need to improve the qualifications of auditors. Also, the directions of harmonization of auditing activities with national and international standards, as well as the full implementation of international standards, strengthening of internal control systems, improvement of auditors' qualifications, and the use of modern technologies for the improvement of auditing processes in joint-stock companies were also considered.</p> <p>Keywords: joint-stock company, auditing, international auditing standards, internal control system, financial reporting, qualifications of auditors, use of technologies, transparency, problems, perspectives.</p>
--	--

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

20.11.2024 йилда теришга берилди. 05.12.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 15,76. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 13,75. Адади 100 нусха. Буюртма № 0134А/24

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.